

RECENSIES

lerstein over de wereldeconomie in de zeventiende eeuw. Van daaruit zijn er welgekozen secties: eerst de economie van de Republiek met bijdragen over het Hollandse kapitalisme en de organisatie van de ruimte (Boyer), de economische situatie in de Republiek (Slicher van Bath) en de lonen in de Republiek en de Zuidelijke Nederlanden (Jan de Vries), dan het Nederlandse kapitalisme en Europa met voordrachten over het Hollandse kapitalisme en de wereldeconomie (Klein), de Hollandse hegemonie in de zeventiende-eeuwse wereld-economie (Wallerstein), de economische afhankelijkheden in het Europees actieveld der Hollanders, zestiende-achttiende eeuw (Jeannin) en het beeld van het Hollandse kapitalisme in de achttiende eeuw, zoals in de situatie te Marseille naar voren komt (Carrière), vervolgens het Hollandse kapitalisme en Azië met de import van edelmetalen en muntmateriaal in Azië door de Oost-Indische Compagnie in de zeventiende en achttiende eeuw (Schöffner en Gaastra), de Hollandse Oost-Indische Compagnie als institutionele innovatie (Steengaard) en het Hollandse kapitalisme gezien vanuit het Oosten (Lombard) en ten slotte het meten van de Hollandse economie met één bijdrage, namelijk hommage aan de Nederlandse historici en bijdrage aan de economische geschiedenis der Republiek (Morineau). Het geheel wordt voorafgegaan door een heldere inleiding (Aymard). In technische zin valt alleen het gemis van een lijstje van de deelnemers aan de discussie te betreuren. De meesten van hen zullen de lezers bekend zijn, maar bij Butel, Perrot en Ranki plaatsen zij allicht een vraagteken. Ten slotte zal het Jan de Vries hopelijk deugd doen dat denkbeelden van mij omtrent de achteruitgang in de achttiende eeuw door Morineau aan hem worden toegeschreven.

Deze bundel vormt een goede inleiding tot de behandelde thematiek. Er is voldoende expositie van gangbare kennis; er worden nieuwe denkbeelden uiteengezet en een indruk gegeven van recente terreinen van onderzoek en wat deze opleverden. Het nut van de discussie is dat zij duidelijk maakt waar en waarom zwakke plekken aanwezig zijn en nader onderzoek gewenst is.

Joh. de Vries

Om Prakash, ed., *The Dutch Factories in India 1617-1623. A Collection of Dutch East India Company Documents pertaining to India* (New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers, 1984, xxiv + 332 blz.).

Wie wel eens het archief van de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) in het ARA heeft geraadpleegd, zal gemerkt hebben dat het een schat aan gegevens bevat over de sociale en economische geschiedenis van de streken waar de Compagnie handelsposten had. Hij zal echter ook gemerkt hebben dat het veel tijd vergt de specifieke gegevens waar naar gezocht wordt, uit de veelheid van informatie te lichten. Voor historici die het Nederlands niet als moedertaal hebben, is het zeventiende- en achttiende-eeuwse taalgebruik en schrift een obstakel temeer. De Indian Council of Historical Research is begonnen de stukken in het VOC-archief die op India betrekking hebben, te publiceren in het Engels. Daarmee worden zij makkelijker toegankelijk voor Indiase historici. Om Prakash verzorgde het eerste deel van wat, als de gehele periode van de aanwezigheid van de VOC in India bestreken zal zijn, een omvangrijke reeks moet worden. In ieder geval is hij de historicus die voor zulk een onderneming de aangewezen persoon is. Hij werkte meerdere malen gedurende een jaar óf langer in het VOC-archief in het ARA en publiceerde op grond van dit materiaal over de economische geschiedenis van India.

Om Prakash zet in zijn Voorwoord duidelijk uiteen hoe hij tewerk is gegaan. In tegenstel-

ling tot wat de flaptekst op het omslag suggereert, vertaalde hij de stukken niet letterlijk maar gaf er de strekking zo getrouw mogelijk van weer. Bovendien selecteerde hij; economische, sociale, politieke en religieuze informatie zijn door hem weergegeven, niet de puur administratieve en interne aangelegenheden van de VOC-factorijen in India. Deze criteria zijn duidelijk toegesneden op de vragen die de historicus van India aan het archiefmateriaal zal stellen. De Nederlandstalige lezer van dit tijdschrift zal zich waarschijnlijk afvragen wat hij aan zo'n selectieve weergave van Nederlandse stukken in het Engels heeft. Houdt men de selectiecriteria goed in het oog dan kan de weergave dienen als een toegang tot de Indiase zaken in de algemene brieven van gouverneur-generaal en raden uit Azië aan de Heren XVII of kamers van de Compagnie en tot de brieven die door VOC-dienaren in India werden geschreven of aan hen werden gericht. Op deze manier kan het zoekwerk in de VOC-bundels beperkt worden. Er moet wel op gewezen worden dat, zoals Om Prakash in zijn annotatie aangeeft, de brieven aan en van J.P. Coen die in deze publikatie weergegeven worden, reeds door Colenbrander en Coolhaas uitgegeven zijn.

Om Prakash annoteerde de stukken voldoende. Hij geeft zoveel mogelijk persoonlijke gegevens over de figuren die genoemd worden; hij verklaart Indiase termen, maten en gewichten. Hulpmiddelen die het raadplegen vergemakkelijken ontbreken niet: een lijst van afgedrukte stukken, een inleiding over de geschiedenis van de VOC-factorijen in India tussen 1617 en 1623 en het karakter van de VOC-handel ter plaatse, en - voor zulk een publikatie beslist nodig - uitgebreide indices. De Index of textiles is op zich een goede informatiebron, doordat de Indiase namen van de textielia erin vermeld worden met verwijzing naar de noot waarin de soort werd beschreven. Een handige gids in een veelheid van technische termen.

Om Prakash heeft met deze publikatie de historici van India die het Nederlands niet beheersen, een belangrijk middel gegeven om toch profijt van de VOC-archieven te hebben. Historici die het Oud-Nederlands wel kunnen lezen, doen er verstandig aan deze publikatie als een gids voor de VOC-bundels te gebruiken. Zij moeten daarbij goed in het oog houden wat de gids wel zou aanwijzen en wat niet. Bovendien ontslaat de uitleg door de gids hen niet van de plicht om de teksten die zij willen gebruiken, in origineel te raadplegen. Zij zijn daartoe instaat. Op ondergeschikte punten zullen zij wel eens wat anders lezen. Althans dat overkwam deze recensent toen hij een enkele steekproef nam.

H.K. s'Jacob

Norbert H. Schneeloch, *Aktionare der Westindischen Compagnie von 1674. Die Verschmelzung der alten Kapitalgebergruppen zu einer Aktiengesellschaft* (Beitrage zur Wirtschaftsgeschichte XII; Stuttgart: Klett-Cotta, 1982, 381 blz., ISBN 3 12 912720 8).

Met veel enthousiasme, speurzinn en acribie heeft de Duitse historicus Schneeloch - de Nederlandse lezer reeds bekend door enkele artikelen in het *Economisch- en sociaal-historisch jaarboek* - zich geworpen op de financiële verwickelingen rondom de oprichting van de tweede WIC in 1674. Naast de archieven van de beide compagnieën zelf vormen vooral de protocollen der Amsterdamse notarissen in de jaren zeventig zijn voornaamste bronnen. Tweeërlei doeleinden stelde Schneeloch zich: 1. hoe groot waren het kapitaal en de schulden van de oude Compagnie en hoe werden deze in de nieuwe verwerkt en 2. wie waren de aandeelhouders in 1674 bij de vier verschillende kamers. Die van Stad en Lande kon hij dankzij de studie van P.J. van Winter hierover hoofdzakelijk buiten beschouwing laten.